

УДК 027.7(477.43):024

Мельник Т. Б.
(м. Хмельницький)

ЕФЕКТИВНА РОБОТА З ПЕРШОКУРСНИКОМ – ЗАПОРУКА ОТРИМАННЯ АКТИВНОГО КОРИСТУВАЧА БІБЛІОТЕКИ ЗВО

Проаналізовано комплексний підхід до роботи з першокурсниками в бібліотеках закладів вищої освіти. Запропоновано досвід наукової бібліотеки ХНУ. Представлені різні напрямки роботи з першокурсниками.

Ключові слова: відкритий доступ, електронний каталог, дистанційна освіта, модульне середовище, покоління Z.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначено, що підвищення якості освіти до світових стандартів сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства та особистості [5]. Визначальну роль у підвищенні якості освітнього процесу відіграють інформація, знання та бібліотеки університетів, які є базовою ланкою в інформаційному забезпеченні неперервної освіти.

Завдання сучасної освіти не тільки навчити працювати з інформацією та орієнтуватися в значних масивах даних, але й вміти ефективно їх використовувати, адже недаремно говорять: "Хто володіє інформацією, той володіє світом".

Мета статті – дослідження основних факторів впливу на відвідуваність бібліотеки студентами першого курсу.

Кожен новий навчальний рік у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) відбувається зміна студентських поколінь, ряди читачів університетської бібліотеки поповнюються креативною молоддю. 80% студентства, а значить і користувачів бібліотеки ЗВО, змінюється протягом п'яти років навчання, приблизно на 20% щорічно оновлюється контингент студентів. Все це ускладнює роботу бібліотекаря, не дає змогу за такий короткий проміжок налагодити дієвий контакт.

Бібліотекарі ЗВО сьогодні працюють з молодим поколінням, так званім поколінням Z, народженим після 1995 року. Це діти сучасного Інтернету. Вони виростили з Інтернетом і ніколи не знали світу без нього. Соціальні медіа замінили класичні моделі спілкування і суттєво зменшили їхній вплив. Такі молоді люди відрізані від реального світу, не можуть уявити, як можна жити без гаджетів. Для них освіта – не розвиток усебічно розвинутої гармонійної

особистості, а націленість на результати. Для сучасного покоління набагато легше знайти цікаву інформацію в інтернеті. Для них характерне кліпове мислення – здатність сприймати інформацію через яскраві, але короткі образи. Наприклад, молодь легше сприйме короткий кліп, ніж цілий фільм, пост у Facebook, аніж книгу. Згідно з дослідженнями корпорації Microsoft у 2015 році, сучасні молоді люди втрачають свою концентрацію вже через 8 секунд після початку читання. Проте це не призводить до деградації людей. Навпаки, оскільки потік інформації став набагато швидшим, молоді люди обробляють великі обсяги краще, ніж попередні покоління. Тепер пошук відповідей на питання знизився до декількох секунд [6].

Отже, бібліотекам доводиться серйозно конкурувати з новітніми засобами соціальних комунікацій і розповсюдження інформації, докорінно змінювати власні технологічні процеси й методи обслуговування, докладати чимало зусиль для привернення уваги студентської молоді.

Сучасного студента необхідно навчити працювати з основними базами даних бібліотеки та пошуковими інформаційними системами. Майбутній спеціаліст повинен уміти знайти, опрацювати, проаналізувати інформацію та застосувати її в конкретному випадку. Інформаційна культура студента, здатність до самоосвіти є необхідною умовою для його формування як фахівця.

Наукова бібліотека Хмельницького національного університету (далі НБ) оперативно реагує на зміни в інформаційному середовищі університету, в програмах навчальних дисциплін, здійснює інформаційну підтримку освітнього процесу і є одним з основних елементів у формуванні наукового світогляду студентства.

Для організації самостійної роботи студентів в НБ створено комфортне інформаційно-освітнє середовище, широкий асортимент інформаційних ресурсів і послуг: електронний каталог, електронна бібліотека, віртуальна довідка та інші бібліографічні та повнотекстові ресурси, представлені на сайті книгозбірні. Окрім розвитку зручної віртуальної системи обслуговування бібліотека працює і над оновленням стаціонарного бібліотечного простору. Наразі розробляються проекти дизайну інтер'єрів приміщень читального залу, зали для проведення масових заходів, залу каталогів та електронної інформації, в межах яких планується організація відкритого доступу до фонду читальних залів, перепланування та покращення комфортності приміщень.

Студент знайомиться з можливостями бібліотеки під час проведення місячника першокурсника. Бібліотекарі інформують першокурсників про правила користування бібліотекою, відповідальність за отриману літературу, електронні ресурси книгозбірні та інші послуги, які надаються користувачам. Готуючи студентів до роботи в нових для них умовах, працівники книгозбірні орієнтують їх на вміння працювати з книгою, бажання вчитися, прищеплюють навички роботи з новими інформаційними технологіями та самостійного

інформаційного пошуку в автоматизованих бібліотечних системах, базах даних. Якщо бібліотекар зможе навчити першокурсника отримувати інформацію в бібліотеці, то забезпечить бібліотеку користувачем на найближчі 4-6 років. Тому працівники НБ особливу увагу приділяють обслуговуванню саме першокурсників.

Підготовка до Місячника першокурсника розпочинається ще в серпні. Відділ обслуговування проводить комплекс організаційних заходів щодо забезпечення якісного обслуговування студентів першого курсу: редагує БД «Читачі», додаючи інформацію про вступників; опрацьовує накази про зарахування на навчання; розробляє графіки обслуговування; виготовляє читацькі картки. Графіки видачі літератури надаються методистам факультетів, розміщуються на факультетських дошках оголошень та на сайті бібліотеки.

Обслуговування першокурсників здійснюється комплексними методами. Крім видачі літератури для них проводяться екскурсія по бібліотеці, вступна бесіда та заняття з основ інформаційної культури. Всі нові читачі бібліотеки отримують читацькі картки. Автоматизований облік видачі документів дозволяє уникнути черг на абонементів і забезпечує оперативне обслуговування, адже від комфортності обслуговування залежить позитивне враження та бажання відвідати бібліотеку ще.

З метою активізації роботи з першокурсниками в НБ запроваджено систему кураторства бібліотекарів над першокурсниками як одну з форм участі бібліотекарів у навчально-виховній роботі серед студентів. Бібліотекар-куратор є радником, до якого в першу чергу звертається староста навчальної групи для вирішення різноманітних питань, що виникають у процесі взаємодії студента з бібліотекою. Першокурсникам легше звертатися за порадою до знайомої їм особи. Таким чином полегшується адаптація до нових умов навчання в університеті [4]. Завдяки комплексу завдань, які вирішують бібліотекарі-куратори студентських груп, а це: ознайомлення з інформаційними ресурсами та умовами доступу до них, створення психологічного комфорту, вивчення потреб першокурсників, залучення до активної участі в культурно-просвітницькій роботі, інформування про заходи, що організує книгозбірня, забезпечення контактів із деканами та кураторами груп в університеті, НБ досягає у вересні високих показників відвідуваності (до 80%) студентів першого курсу.

У методах заохочення нових студентів до користування бібліотекою не останню роль відіграє просвітницька діяльність. Від того, наскільки цікавим буде перший захід, залежить частота відвідувань читачами бібліотеки в подальшому. Тому колектив книгозбірні перебуває в постійному творчому пошуку з метою удосконалення форм і методів масової роботи з сучасними читачами, задоволення їхніх інформаційних, освітніх і культурних потреб.

У масовій роботі з першокурсниками використовуються різноманітні традиційні форми роботи: виставкова діяльність, тематичні години, зустрічі з сучасними авторами, презентації книжок. Тематика заходів узгоджується із кураторами груп та враховує побажання студентів і викладачів. Особлива увага звертається на заходи з національно-патріотичного виховання, історії університету, міста та області. У практиці просвітницької діяльності НБ поряд з традиційними використовуються і нові форми: літературно-мистецький проект “Презентація молодих літераторів і театралів”, культурно-освітній сторітеллінг “Абетка – Хол”, Фестиваль патріотичного українського слова “Свою Україну любіть”, Оксфордські дебати “Глобалізація чи Націоналізація”, літературна зустріч з подільськими майстрами слова “Плоскирів... Проскурів... Хмельницький”, музична година-есе “Квітка Цисик: “Я мріяла, що в Україні мене почують” та ін.

Зважаючи на те, що сучасна молодь хоче отримувати інформацію переважно дистанційно, на сайті НБ ХНУ та університету постійно публікуються новини, події та оголошення про нові надходження до бібліотеки, анонси та фотозвіти про заходи, що відбулися, необхідна для освітнього процесу інформація відображається у рубриках “Віртуальна виставка”, “Радимо почитати”(огляд художньої літератури). До послуг студентів на сайті книгозбірні сервісні послуги - МБА, ЕДД (міжбібліотечний абонемент, електронна доставка документів), перегляд власного електронного формуляра тощо.

Одним із напрямків морально-психологічної допомоги студентам-першокурсникам в НБ є застосування бібліотерапії. Ще давні греки вважали книги “ліками для душі”. Вчені довели, що читання протягом 6 хвилин зменшує нервову напругу на 67%, читання підвищує самооцінку, зменшує депресію, частоту серцевих скорочень, знімає напругу, допомагає краще спати, розвиває емпатію та альтруїзм, покращує фізичне здоров'я та інтелект. На абонементі художньої літератури та на фейсбучі читачам пропонуються різноманітні поради щодо тих чи інших книг на будь-який смак [2]. З метою запровадження бібліотерапії в роботу зі студентами протягом 5 років діяв проект “Читання книги та її популяризація в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету”. У рамках проекту спільно з кафедрою української філології та літературним студентським театром “Глорія”, що діє на кафедрі, проводяться літературно-мистецькі заходи “Презентація творчих студентів: поетів і театралів”. Також протягом останніх років у рамках цього проекту були проведені такі соціологічні дослідження: “Використання студентами інформаційних ресурсів бібліотеки з метою задоволення освітніх потреб”, “Мотиви та фактори, що впливають на читання української художньої літератури”, “Комфортність обслуговування користувачів НБ ХНУ”, “Книги,

що зцілюють душі”. Всі перелічені вище заходи надають змогу контролювати, поліпшувати та сприяти популяризації процесу читання серед молоді.

Вагому роль у вирішенні питання читання та використання бібліотечних ресурсів відіграють викладачі та співробітники університету. Тому бібліотека співпрацює з різними структурними підрозділами університету - факультетами, кафедрами, деканатами, особливо з кураторами та професорсько-викладацьким складом, що дає свої плоди. Наприклад, 2018 року впродовж семестру на абонементи звернулися до 80 % студентів першого курсу з кожного факультету. Відчувається не тільки зацікавленість викладачів навчити першокурсника користуватися потрібною літературою, а й обізнаність самих викладачів з фондами бібліотеки.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що на активізацію відвідувань студентами бібліотеки сприяє низка факторів, серед яких основні:

- перше враження про бібліотеку, її інтер’єр та комфортність;
- можливості та ресурсна база книгозбірні на допомогу навчальному процесу;
- кваліфікація бібліотечних працівників.

Як бачимо, в сучасному світі бібліотеки вже сприймаються не лише як місця, де зберігають і читають книжки, а й як громадські центри спілкування, комфортні й максимально зручні для відвідувачів приміщення, де виникає бажання реалізувати власні інтелектуальні потреби. Тому забезпечення необхідних умов для комфортної комунікації користувачів і бібліотекарів – одна з найважливіших вимог до сучасної книгозбірні, виконання якої стане запорукою збільшення відвідуваності книгозбірні та її подальшого успішного розвитку.

Список використаної літератури

1. Левченко Н. Електронні ресурси бібліотеки в інформаційному забезпеченні навчального процесу. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 4. С. 27–30.
2. Молчанова С. А. Патріотичне виховання студентської молоді засобами бібліотеки. *Просвітницька діяльність бібліотек вищої школи: проблеми, пошук, перспективи* : матеріали наук.-практ. конф., 20 квіт. 2016 р. Хмельницький : НБ ХНУ, 2016. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/4659>. (дата звернення: 10.03.2019).
3. Мостіпан О.П. Інформаційна грамотність особистості: шляхи підготовки компетентного користувача. *Бібліотека в освітньому просторі*. 2014. № 17. С. 65–71.
4. Панасюк Т. Г., Цегельник О. М. Роль наукової бібліотеки ХНУ в процесі адаптації студентів-першокурсників до навчання. *Бібліотека в освітньому просторі*. 2014. № 17. С. 82–91.

5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. Урядовий кур'єр. 2013. № 117. С. 11–13.

6. Коростіль Л. А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. Народна освіта. 2018. № 1 (34). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229 (дата звернення: 2.10.2018).

EFFECTIVE WORK WITH THE FIRST-YEAR STUDENTS IS A SPACE FOR ACTIVE USER OF A HIGH EDUCATION INSTITUTIONS LIBRARY

***Summary.** An integrated approach to working with the first-year students in the libraries of higher education institutions is analyzed. The experience of the scientific library of Khmelnytsky National University is offered. They represent different directions of work with the freshmen.*

***Key words:** open access, electronic catalog, distance education, modular environment, generation Z.*